

„ЗАСТАВА“ излази трипут у недељу, средом, петком и недељом.
Цена је на годину 14. фор на по год. 7 фор. на четврт године 3 фор. 50 нов. а. вр. за Аустрију, а за Србију на годину 140 гроша на по год. 70, а на четврт године 35 гроша.

ЗАСТАВА.

Оглас се рачулају по колцима врта, које из гармонга заузимају, и за сваку врету плаћа се за први пут 5, за сваки даљи пут 3, осим тога за жиг увек по 30 п. Допис се шаљу у редништу а предлата и писерети администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Саду кући број 858. код златног једнорога.

Број 18.

У Новоме Саду, у недељу 9. фебруара 1869.

Год. IV.

У Новом Саду 8. фебр.

Телеграм из Шпаније донесе глас како је, изузимајући републиканце, и заступништво и публика са непрестаним усклицима пропратила беседу Серанову, којом је отворио скупштину кортеса, а писма која о том француским новинама стиглоше сасвим ладније протају то одушевљење. По „Конституцијонелу“ говор Маршала Серана, није ни једним знаком одобрења прекидан и тек на свршетку чуло се у дворани неколико усамљени гласова: Живила провизорна влада. Но кад су једно два посланика повикала: живило Прим заорисше се силни усклици: „живила уставна монархија“ на што крајна левица у маси одговори: „живила република“. Забуна немир, вика метеж настаде иза овог по читавај дворани и већ се трибине из страха почеше празнити, кад се Серано окуражи, те изјави да тога дана и на том месту где је скупштина неважи ниједан други усклик до: „живило суверенство уставотворне скупштине“. Ово неколико речи довољно је било да се метеж стиса и реч поврати.

У кабинетским круговима Шпанским имају ту идеју да у нов кабинет уђе Серано, Прим, Топето. Министри, држи шпански „Импаријал“ би ће по свој прилици: Риверо, Улоа, Кантеро, Ситела, Мартос. За председника камаре мисле Рија Розу изабрати. Већина кортеса држала је 5 јан. конференцију на којој је закључено, да пошто се изабере министарство да извучу суверена и после да предузму опште гласање. За краља држи се да ће краља Португалска изабрати, и Енглеска кажу да није томе противна само ако се овај одрекне португалска престола. Кортеси опет обеду португалска краља стога што би се под њим извела унија Португала са Шпанијом, но док они раде на једној страни да присаједине једну државу себи на другој страни одцепљује се једна провинција. Острво Куба које се одавно подигло против Шпаније тешко да неће себи извојевати самосталност. Шпанија се овог јако боји, и опет је наново тамо послала један корпус од 6000 војника.

О Грчкој добио је „Индеспеданс“ телеграм из Атине, у ком се јавља, да је не само у Атину него и по читавој Грчкој све у миру; но „Пресис“ јављају да Зијамис добија та безимени писма у којима се назива издајом отачбине и претиму се да ће га убити.

У Пољској у последње време многа су затварана чињена. Глас се разнео био, да су то затварани људи, који су уваћени, да кују новце но А. А. новине кажу, да су неки агенти емигрантски у земљу дошли и да је подбуљују. Чарториски је каже се издао опет једну прокламацију у којој говори „о прекрнућу Пољске“. Ту се вели, да ће скорим источни рат букнути, па да ће Аустрија и Француска напасти на Пруску и Русију а Пољска треба да подпомогне Аустро-Француски савез на кад обору Русију, онда ће Пољска до своји стари граница доће и ступиће у такав савез са Аустријом у каквом је Угарска т. ј. у персоналну унију.

У Лондону отворен је 4. феб. парламент. У престојалој беседи каже се, да су одношаји према страним државама били непрестано пријатељски а све су силе биле заузеле за мир, као што је то и краљица била. Енглеској је, вели се, у друштву са другим силама, испало за руком да спречи да исток буће. Остали садржај у колко се односи на спољашњу политику нема по нас значаја а друго је о унутрашњим стварима.

Белгиска камара усвојила је у једној скорашњој седници својој, да се недопусти друштвима жељезничке пруге Луксенбург — Нидерланд, да управу над жељезницом предаду француском друштву на источној прути.

Ово је разједило Французе и њихови листови „Шублик“, „Франса“, „Диберта“ Конституцијонел“ немогу доста да се награде белгиска министарства, које је по њиховом мишљењу поступало по уливу пруском. На западу је свуда Пруска крива као на истоку Русија!

На Кандији је телеграфину „Дојду“ Хади Михајелис, Маврејенис и Партенос положи оружје, остало је још само два вође са својим четама, „Скакијанакис и Франеа“.

У пруској сирема да изда своју дрвени књигу

у којој ће бити акта о Србији, Кандији, Романији и Сирији.

Принц Ахил Мурат дошао је у Цариград. Глас се да ће принц Мустав Фазил паша, члан младе Турске, постати министром.

Пруска подпоможе предлов баварски да се оснује јужни савез. Осим Штутгарта сви други јужни дворови Немачки пристају на савез.

Баварски ратни министар предложио је у камари 5. фебруара да се подигне зајам од 4.700.000 и препоручио је камари, да што пре усвоји тај предлог.

О посланичким изборима.

Уз прошли број листа нашег разаслао је средиштни одбор у Новом Саду у виду посланице први позив свој на Србе у Угарској у послужбу избора заступника на уг. сабор заједно са одлукама бечкеречке конференције, са програмом за кандидате, и са србско-романским предлогом о народности. Очекивало се без сумње, да одбор то и пре учини, али једно изчекивање на резултат конференције у Темишвару, а друго стање ствари у Новом Саду није дало, да се први корак пре учини, јер је у последње време у Новом Саду политична „ајка“ била, где се људима, кои су за посао, није оданути дало — конференције за конференцијама бијажу нужне, да се одбије навала насиља. Но мислутим одбор је могао очекивати, да ће се у Банату и Бачкој Срби и сами собом покренути, тим пре, што је и сама Бечкеречка конференција решила, да се изборна места и срезови побрину за кандидате, па тек ако немају кога, да се средишном одбору зато пријаве. Досад пак невидесмо кретања у том правцу, док Мађари и други на све стране раде. Ово је дана у Старом Бечеју био бирачки збор, и ми не само по закључењу збора, него и ради угледа саопштавамо тај записник. У Вел. Бечкеречку требало би да се покрене слободомна србска странка, и да означи свога кандидата; ко говори, да Срби немају с ове стране будућности, и ко најпре каже, да са владом за народ на „основу равноправности“ уговора, а овамо после изиђе, да је за себе уговарао; ко на сабору не говори за предлог 26 историје, кои је и сам подписао, шта више од гласања изостане, тако да није ни међу 24-горицом народних гласатеља био, ко напоследку опозицију за револуцију проглашује, а овамо сам час са емигрантима мути, час са владом шурјује, како му кад лични интерес доноси, тај губи поверење праве народне странке. Кикиндски округ нашом је за добро, и без договора са осталим Србима први корак учинити; Кикинди је за кандидата означен г. Павле Трифунац у Вапшади, г. Видић. Г. Трифунац имао је сам прилику искусити, како је то тешко и владин чиновник бити, и народну ствар заступати, па да мете руку на срце, задовољно би се са местом, на ком је, и да гледа да на томе по могућству појединима и обштинама по правди и правички помогне. Г. Видић сматра своје посланство само за мост, да преко њега дође до већег и сталног званија у Будиму или Пешти; он држи, да је с бировином три четврти пута преко тога моста прешао, и да ће са избором за посланика до мете допсти. Ако је дистрикћанима по вољи, да посланике само зато бирају, да ји на већа званија узвесе, и таке, кои очевидно за тим иду, то им ми нећемо вољу кварити, и ограничићемо се на то, да на пољу свести народне радимо, да у будуће бољу вољу добију, али они се онда одпуштају из кола Србаља, које на то иде, да и уставним путем за оно раде, за што су Сремци, Бачвани и Банаћани, па у одличној мери јуначки дистрикћани крв своју проливали; знамо ми, шта дистрикћане тишти: одкуп земаља. Ово је од толико година био мамац, с којим су господа властници у дистриктку дистрикћане жедне преко воде преводили, у Бечу и на путовима хиљадама новца потрошили, касе изврпипи, и т. д. па и данас тај одкуп ишту улогу игра. „Овај седи, онај ће сести цару уз колело, па ћемо до лакшег и повољнијег одкупа земаља доћи“. Таку су песму научили дистрикћани, а незнају јадни, да су сви ти далеко од царског колена, да морају да слушају, што им и нижи од министра заповеда, да морају онде, где је државни новчани интерес у питању, срау страну држати, да ствар одкупа треба другим своим путем да пође, и иде, да са из-

бором посланика никакве свезе нема, и да на последку влади и владиним људима не иде у рачун, да тај „мамац“ тако лако и скоро из руке изгусте. Зашто нису ти људи ствар одкупа покренули — зашто се на сабору ни за саму судску субвенцију не подиже глас дотичног дистриктског посланика?

Осим тога, је ли лепо, онде на одкуп помишљати, где се тиче опште народне ствари? Нови Сад да је ствар народности србске подчинио био својом местном интересу, можда би другачије радио: не кажемо да би се и онда помогао, али би га поклопа за интересом и „мамац“ тај завео био; али Нови Сад остаде веран народној ствари, и за то му је светао образ на дивану па сваком збору и сабору. Оволико о дистриктку. Срби пак, кои нису подобио ономе у Мокрину, кои је 1848. (не у војни, но иначе) барјактарисао, а друге плаши сад кад је време, да слободна и одважна реч на уг. сабору опет и опет рекламује права, за која толики јунаци изгинуше, ти ће владиним кандидатима супротставити своје кандидате, кои ће на страни народне опозиције бити, па ако и у мањини остану, означи ће за будуће траг народне свести. Треба знати, да влада на то иде, и да ће све употребити, да Кикиндом Нови Сад парализује, дистриктком и у опште Банатом Бачку и Србство у Угарској дезавуира, побије, утуче, али баш и због тога нека су пријатељи народне ствари у Банату на опрезу, и да част имена Србског изабав. За Вршац чујемо, да би са својим досадашњим заступником продрети могли. Сомбор још не даје гласа од себе. Сомбор нам неће замерити, ако приметимо, да се он обично за тим поводио, и тим поносио, да веће званичнике за своје заступнике произведе. Да ми противу избора званичника Србаља нисмо из лични какви обзира, то сведочи баш наш лични одношај према последњем Сомборском заступнику, кога ми као Србина, и частника ценимо, и уважавамо, и кога би на сваком збору видети рада, где нема сукоба са владајућом странком и владом — али званични положај по себи недопушта онако политично владање на сабору, као што га треба народ, и особито за идући сабор, где ће се фаланга народности умложити, и јамачно и од Словака припомоћи добити, и где још једаред треба фаланга та да морално јуриши на обкобе закона, кои нас православно Мађарима праве. Кад помислимо, да ће у течају идуће три године свакојаки спољашњи прилика настати, и колико ће сваки одважни глас у тој бури важан бити, а слаб или колебљив глас одмагати, онда ће сваки родољубив званичник и сам себи казати: није за званичника, да иде на ту међаву.

За Нови Сад има још времена, јер пре реставрације неможе ни говора бити о избору посланика.

Време је, да се иначе свуда рад живље одпочне. Што се кандидата тиче, ту се средиштни одбор уздржао од тога, да обшту листу сачини. На жалост морамо приметити, да нам најбољим кандидатим или положај, или стање пречи, да се кандидатуре приме. Тако би г. др. Субетић, и др. Полит били од највртетнији кандидата наши, али пошто се за синове тројне краљевине сматрају, нису у стању с ове стране кандидатуре примити се; тако би г. Алек. Трифунац и др. Пејић у В. Бечкеречку били извртни кандидати, али њихово смета стање здравља, а другоме стање позива свога. У Бечкеречку би могли и требали кандидовати: г. Ђока Димитријевић и Пера Ристић, јер у Банату кандидата треба.

Желити је, да се Срби са свију страна одзову средишном одбору у Новом Саду, да не буде по старом: ако се нико не макне, онда је вика, што нико не започне, а кад ко започне, а оно је обично пребацавање: баш се они нашли да започну. Угледајмо се на друге народе, покажимо, да и на пољу уставности можемо снагу нашу развити, и да смо кадри, на том путу ако не другим народима образац бити, а оно нашем потомству пут прокрчити, да они и другима, и својој браћи образац буду.

Процес раскнеза Карађорђевића. (Продужење.)

Шеста седница од 3. фебр.

Данашња расправа почела се у зрагљ на десет часова. У почетку је било мало публике,

доцније се изкупило више. Сва три оптуженика била су с почетка у дворани, али кад се расправа започела изиђу раскнез Карађорђевић и Филип Станковић, јер је било још више питања, да се управе на оптуженика Павла Трифковића. Референт Шебешћен ставио је Трифковићу више питања, која би допунила прекрјучерашње изказе и која се односе на новац раскнеза, на Трифковићеву свезу са пруским консулом Сабартом и одношај његов према Љотићу.

Трифковић вели, да се неопомиње да ли је раскнезу јавио, да му је Радовановић наручио, да купи оружја; он није раскнезу у свачем рачуну давао; није му раскнез дао новце да купи оружје, а писма раскнежева писао је обично он, често и васпитатељ Поповић. На питање, ко је писао писмо, у којем су били 27.800 фор. одговорно је Трифковић да мисли, да га је он писао. Новац му је предао раскнез с тим налогом, да га пошаље Вилотијевићу да купи турских добара у Београду, ако од тога не узможе ничега бити, да новце депонира.

Референт. Јесте ли ви због преврата изгубили званије, које сте под Карађорђевићем одрађивали. Трифковић. Ја нисам хтео под Обреновићима служити.

Референт. Ви сте дакле из мржње према породици Обреновић дали оставку на званије Трифковић. Јесте, из мржње.

Референт. У каквом је одношају стојао оптуженик Филип Станковић према кнезу Карађорђевићу? Трифковић. Станковић је долазио често у кућу кнежеву, али он није стојао у тешием одношају с њиме.

Јавни тужилац Строкаји пита оптуженика одкуда је то, да Вилотијевић баш тог писма нема, у којем су послати 27.800 фор. а сви су се о тала писма кнежева нашла код њега? Оптуженик незна о томе ничега казати.

Вотант Јаничек. Јесте ли добили какву признаницу од Вилотијевића врху примљених новаца? Обтуж. Нисам никакве признанице добио. Јаничек. Како би нам објаснили то, да се Вилотијевићу тако знатна свога предала, без икакве писмене потврде, да ју је примио. Обтуж. Он је кнезу од вајкада познат као врло поштен човек, па се зато свака писмена потврда обила. Јаничек. Тиме још ништа није разјасњено; таква је исправа за вас нужна била, да се изкажете пред кнезом шта сте с новцем учинили. Обтуж. Кнез је имао у мени поверења, па ми писмена исправа није требала. Даља питања референта Шебешћена одслуше се на своте, које су се код Вилотијевића нашле и узаптисе, кад је ухваћен.

Бранилац Фаркаш обраћа пажњу суда на једну околност, која упада у очи; Павле Трифковић се с Павлом Радовановићем од 1861. врло опријатељно, и постојали су међу обојицом врло тесни одношаји; па ипак је Радовановић у својим изказима свога пријатеља тако обтеретио, да је то по оном што је већ речено, непојамно, тим више, што Трифковић све изказе његове за такв проглашује. Бранилац Сарваши пита оптуженика, како он разјасњује себи те одговоре?

Трифковић. Ти су изкази у Београду учинени. Да је Радовановић смео и могао говорити по својој уверењу и својој свести, не би тако говорио био. Само мучење и тучење могло га је на такве изказе нагонити.

Јавни тужилац Строкаји: Трифковић тврди, да је Вилотијевић писао кнезу управо због добара, које је тез у Београду да купи, а кнез непризнаје да је икад таково писмо добио. Ја би хтели да се оба осуђеника ради ти противни изказа суоче. Кнеза Карађорђевића у вађају у дворани, а Трифковић излази напоље. Кнез одговара на питање председниково, да није никакво писмо добио од Вилотијевића што се куповања добара тиче. Суд дозвољава Трифковића у судницу. Трифковић сасвим одсудно вели, да се он добро сећа да је морао кнез од њега писмо добити. Карађ: Ја само толико знам, да је Трифковић добио једно писмо у ком се Вилотијевић тужи, што неможе да добије добро; али ја нисам тако писмо никад добио, иначе би морало и сад код мене бити.

Председник Прајалер: Дал сте ви на те новце добили признаницу ил какав други документ?

Кар: Нисам. Трифковић је писао Вилотијевићу писмо, шта је у њему било, то ја ни-

и читао, ја сам само наложио Трифковићу, да за поменуте новце накупује земље, а друго шта не знам да сам му писао.

Предс. Дал сте ви знали што за револвер, и хандаре што их је Трифковић куповао. — Кар: Нисам; за приватне послове Трифковићеве нисам никад разабрао.

Оба оптуженика буду нато у затвор одведени. Пред суд илази Филип Станковић.

Председник чита осуду Станковићеву од београдског суда, по којој се Станковић осуђује на двајест година тавнице, што је пронађен за сукривца у убиству, почем је имао налог да побегне из Београда и да министре неке похвата и поубија. Полиција уг. затворила га је што је било доказа за сумњу, да је и он учесник у убиству био, и што је и 1854. године осуђен био због фалшиковања неки документа на две године робије. Председник држи да неби нужно било да се читају изкази Станковићеви пред истражним судом, но почем бранилац оптуженика, а и државни тужилац желе да се ти изкази прочитају, то им се жеља и слушава.

Изкази Станковићеви изнашају до 150 одговора и у ствари то исто казују, што се види из изказа Карађорђевићевих и Трифковићевих. Станковић пориче, да је икад са Станојем Рогоћем говорио о убиству кнеза Михаила, ни са Пајом Радовановићем није имао никакву посла, Паја му је био крвни непријатељ, овај му је дао као адвокат 1865. год. на неправду имаће узаптити. Он вели, никог није ни могао на убиство наговарати, јер је он добро са кнезом Михајилом живио, и овај му је зарад верности и привржености према породици Обреновићевој, даровао орден српски. (Чита се документ о том доклону). Тако исто пориче Станковић, да је он са Лазаром Марићем договарао се о припремама за преврат и убиство. На питање, да ли је он од управитеља кнежевих добара новаца узимао, и на што их је употребио, одговара Станковић, да је он тражио кнеза на његовом добру у Боксегу, и искао од њега да му 500 дуката узјам; кнез није имао новаца код себе, него га је упутио на Вилотијевића, и овај му је дао горњу суму на обвезницу; новце је употребио за трговину. Изказ Симе Пенатовића, да је Станковић 700 дуката добио, да буну подигне, пориче оптуженик и мисли, да је савим очевидно, да се са тако малим новцем не да буна подићи.

Станковић вели даље, да није имао са кнезом никакве сазнаје; он је 1858. године Карађорђевићима учинио неку услугу, и од то доба похађа кнеза свака велика свела. Ту га обично онда запитује кнез за новости из Београда, али никад се није са њим у одвећ поверљив разговор упуштао, те да је с њим о политички и тако чему говорио. Што се тиче револвера и хандара, који су код њега нађени, навађа и сад Станковић оно, што је и пре рекао.

Председник нареди сад, да се прочита одостворени изказ брата Станковићева Димитрија, што је у затвору у Топчидеру испитиван. Изказ је овај обширан, и има доста у њему, што Филипа Станковића терети.

Седма седница 4. фебр.

Данас је продужен испит са Филипом Станковићем. На питање дал познају Здравковића, одговорио је Филип да га познаје. Питан је

Подлистак „Заставе“.

Светозарина св. Саво у Кијеву, и уставно-веле о младинске дружине „Одјека“.

„Забатално све утопије, и починмо озбиљно радити са вјерним погледом на наш положај и на тежај историје. Задаћа се наша сада састоји у том, да непрестано радимо на пољу књижевном, да оживљавамо и спремамо наше народности све више и више, како би, кад настане велики славенски дан, све готове биле на трудове, које захтева давно изчекивано наше спасење. Зато о Славенине, немој пропустити ни једног дана да штогод за своје племе не учиниш, чувај његова права, изражавај и наставаљај га, и немој да будеш прдавним робом господара племена твог, које одавна у вевољи тужи и мора да вуче њихова триумфална кола.“ Многозначаће те речи великога мислиоца идеје славенске Људевита Штура силно дирнуше срца овдашње омадине и побудише је, да озбиљно помисли, какви би начини и она, по силама својим, могла помоћи скорјем достизању високог одређења славенства.

Препорођај славенства саставља нову епоху у моралном животу нашем. Бацимо историјски поглед на ход, којим се препорађао дух народни, и на циљ, којој славенство уопште, а српство у частности стаде тежити, и виднећемо из тога, да свака установа, подобна овој наше Кијевске омадине, највише може допринети достизању оног племенитог одређења, које је представило себи српство у самом почетку свог новог моралног живота. Препорођај схваћен са општег погледа, појавио се о-

затим, како се он познао са Здравковићем, шта је с њиме посла имао, и шта је с њиме разговарао при последњем састанку. За овим је испитиван оптуженик, у каквом је одношају стајао према Стевану Першићу - Вучићу у Београд.

Председник чита испит са Вучићем у Београду. Вучић каже, да је Станковић њему месеца априла долазио и рекао му, да долази по налогу Радовановићевом, саопштио му је намеру, да се кнез убије, казао му је имена више њих завереника, и позвао га, да и он буде саучесник. Вучић је то рекао и при сучошењу са Станковићем и додао је, да је он лични непријатељ Станковићев.

Станковић: Није истина, да сам ја пре духова био код Першића; ја сам само у кафани код златног крста говорио с њиме о којекаквим ситуацијама. Да сам ја говорио с њиме о убиству и преврату, и то је лаж. Першић је шурак министра Христића, па да сам му ја тако што казао, то би он зацело издао министру, јер би тим себи какво звање заслужио.

За овим је питан оптуженик, дал познаје Мајсторовића?

Станковић: Познајем га већ од петнајест год., јер је био окружни капетан у Смедереву.

Предс. Нашто сте добили године 1862 од кнегиње Персиде 2000 дуката, и шта сте рекли Мајсторовићу, шта ћете са ти новци радити?

Стан. Ти 2000 дуката, добио сам ја од кнегиње да радим с њима, и издао сам обвезницу на те новце. Мајсторовићу нисам ја о том зајму никад ништа рекао, и ја немогу да се довијем, одкуд је он то дознао.

Судак. Но Мајсторовић ипак тврди, да сте му ви то саопштили, и још да сте рекли, да сте ви те новце добили да с њима радите против Обреновића а за Карађорђевиће.

Станковић: Ја сам на те новце издао обвезницу, а то ја зацело неби учинио, да сам новце зацело добио на тако што. У осталом нека ми каже Мајсторовић оне људе, којима сам ја дао од тих новаца.

Питање: Јесте ли били и о благовести са Мајсторовићем, и о чему сте тада свије говорили. — Станковић: Био сам и мислом разговарали о радњи али сад се несећам шта.

Питање: Али Мајсторовић вели, да сте му ви онда казали за убиство и позвали га да иде у Смедереву па да тамо народ побуну, и дали сте му новаца тога ради. — Станковић: Ја сам се с њиме само у кафани састајао, ди су нас и други могли чути као што је био пенз. сенатор Николић и други. Ја се позивам на те људе, да сведоче, да сам само којешта са Мајсторовићем говорио.

Бранилац Силвани рад је да зна, дали су сви ти људи који се изкази читају способни да сведоче, он дакле моли да му се саопште сва она дата, која су међ истражним актима а о отом говоре.

Председник наређује да се прочита ју име и карактер разни сведока, а за тим изкази пенсатора Николића и његова брата кафеџије код златног крста у којим обојица потврђују да је Станковић са Мајсторовићем играо се у кафани карти и да је само о невиним стварима разговарао се.

Председник напомиње и то да је Мајсторовић доцније и сам свој изказ опозвао.

Мајсторовић је, стоји даље у протоколу,

коло половине прошлог столећа код свију племена славенских, и то, прво, зачећем нове литературе, после, општин старашем извући народ из моралне апатије и ропства туђих начела и најпосле, усављавашем подигнути народно изобразење и расирити с дана на дан гасећи се дух националности. Та мисао бијаше оштра код свију Славена. Како је она код нас достизала своје одређење? Препорођај литературе код нас односи се на време, кад се оно Србија почела политично препорађати; према је литературни препорођај ишао својим путем без обзира на политички, ипак се неможе порећи, да је ослобођење Србије много помагало том новом литературном раду, — давајући силу и бодрост развијајућем се изражавању народном и ограђујући од туђих напада развјатак народни.

После XIV. вјека народ је наш изгубио сву своју силу, и управ му је немогуће било продужити свој литературни живот, као за време славе своје. Снољне беде глациле су свако материјално средство к изражавању, и за неколико столећа спавао је народ наш таким сном, да је свака морао помислити, е никад више пробудити се неће. Но време препорођаја других грана славенства неимомоће и српски народ. И ето у другој половини прошлог столећа јављају се код нас људи, кои буде народ свој и показују му пут, којим мора ступати, да до срећне будућности дође. Јавља се Јанковић, Рајић, Трајајић и др. са својим саставима међу народ, а овај их прилашираше рукама, као пре вјестнике скорог спасења; но ти људи при све великој својој доброј намери незнадоше избрати предмете, којима би

казало, да ви још од 1862 године идете за тим да кнеза Михаила убијете и Карађорђевића од кога сте ви за тај посао новаца добивали опет на престо пошете.

Станковић. Тај изказ не просто рећи лаж је, и ја би волео да ми се Мајсторовић пред очи изведе, да му у очи кажем да лаж.

Познајете ли Димитрија Кузмановића и одкуда? Станковић: Ја га одавно познајем, јер је и он из Смедерева. — Ви сте једном с њиме заједно путовали из Београда у Темнишвар; шта сте му онда о неким новцима говорили, који су у Земуно код Спирте на остави били? Стан.: Ја му нисам никад о новцима говорио кои би код Спирте остављени били. — Али Кузмановић каже, да сте му приповедали, да сте од кнеза Карађорђевића 100 дуката добили за онај пут, и да је кнез на захтевање Мајсторовићево оставио код Спирте 20,000 дуката за превратне послове, одкуда ви можете искати, кад год потребујете новаца за те послове? Станковић: То ништа није истина. Ја нисам с Кузмановићем никад путовао, па нисам му могао то ни приповедити. Сви су ти наводи лажни. У осталом Кузмановић је увода министра Христића, који га је пре тога једном у Романију послао, да нази тамо на кнеза Карађорђевића, и плаћао му је тога ради 10 дуката месечно.

Ви сте навели, да сте с Павлом Радовановићем у завади били, па с тога да није могла међу вама постојати никаква сазнаја. Сад пак кажу многи сведоци, да сте ви с њима у пријатељству живили?

Станковић опет каже, да му је Радовановић био непријатељ.

Затим се читају изкази келнера Јована Летића, кавалерика, и некојих маргера из кафана „код златног крста“, који сведоче, да су видели Станковића са Радовановићем у једним колима, да су врло често на тишини били итд.

Питање: Благоје Петковић приповеда, да сте ви с њиме путовали од Београда до Пеште, и да сте му показали неко писмо од Радовановића, у којем вам је саопштавао, како ће се извршити убиство!

Станковић. Истина је да сам с Петковићем путовао од Београда до Пеште и натраг; али ја нисам никаква писма од Радовановића добио, с тога нисам могао ни саопштати што Петковићу о таквим умшљајима.

Питање. Обркејнер Летић вели, да су вас браћа Радовановићи често код Здравковића поодили и с вама се договарали? Станковић. То на просто није истина. Питање: Ви сте одрицали одношај са Станојем Рогоћем и ипак су вас многи сведоци видели да сте се с њиме разговарали? Станковић. Ја опет кажем, да с Рогоћем нисам био ни у каквој блиској сазнаји; могли су ме с њиме видети само у кафани, а ту је увек било и многи странаца. Питање. Познајете ли Богоја Петровића и у каквом сте одношају с њиме били? Станковић. Ми смо водили заједничку радњу на како се неби познавали. Наравно да сам с њиме бивао. Питање. У каквом сте одношају стојали према Благоју Петковићу и јесте ли га често виђали? Станковић. Ја сам се с њиме често састајао, али нисам стојао у тешкој сазнаји; у осталом он је био друг Петровићев.

Референт Шебешћен. Петровић је био ваш друг, а Петковић друг Петровићев; дакле је морао вам друга бити, и опет каже да нисте с њиме били у тешкој сазнаји. Ст. Ја сам стојао

могли народу помоћи и скорије га до самосвести довести; и ево се јавља Доситије, кои схваћа потребу свог народа, збацује са себе све окове, кои га везиваху у тами, путује, обилази половину Европе, слуша свугде науку, изучава изражавање других народа, и после се враћа у своје отаџина, да плодове својих трудова дјели са народом својим. С Доситијем управо се и почиње нова српска литература. Његовим путем пођу и многа други учени Срби, но сви они, к достизању високе своје циље, ступају таким кораком, кои би једва кроз неколико столећа могли довести српство до оне тачке, на којој се оно, у просветном одношају, данас налази, — и то све до 14 године овог столећа. Те године свјетлије засја на српском небу сунце; те године ступа на поље књижевности велики Вук. Неуморним радом својим Вук је толико учирио за свој народ колико и други писац код европских народа. Његови састави, његов труд око сабирања и издавања народних pjesама и преводи његови заслужују од српства ту признателност, какву заслужује код Енглеца, на пр. Дејри Госер, кога сународници његови праведно називају оцем литературе енглеске, — или код Руса Ломоносов, први руски филолог. У то доба, кад је европска литература употребљавала све своје силе, да сазна чисти романтизам и да изучи дух поезије средњих вјекова, у то доба Вук показа јој српске народне pjesме, као нови и величанствени образац чисто народног епоса, не исквареног никаквим туђим елементом. Успјех тај народних pjesама морао је пробудити ево српство да на литературном пољу ради, и да то велико благо своје, које за то-

с њиме у свези што се тиче наше радње, али личне сазнаје нисам имао с њиме.

Питање: Познајете ли Ђорђа Јовановића иначе Саљу. Ст. Познајем га, био сам му дечер. Председник даје прочитати изказ Јовановићев. Он вели, да је Станковић код њега у Земуно 1863 год, био, кнеза Михаила грдио, називаога неблагодарним и изјавио, да га треба убити. Станковић то одриче. Он је истина био код Јовановића, искао од њега да му плати дуг од 500 дуката, али није ништа говорио о убиству кнеза Михаила.

Питање: Шта сте говорили о божићу 1864 год. неким Јефти, који вас је походио и каквим сте га налогом слали у Београд? Станковић. Тај Јефта био је мој којијаш и ја сам га одпустио, кад сам које продао. У Београд га нисам никад шљао. — Али ви сте казали вањем брату Димитрију који је тада кад вас био, да сте послали у Београд поузданог човека, по имену Јефту, да убије кнеза Михаила? Станковић; мој брат лаже.

Питање: Ваш брат каже даље, да сте му ви наложили, да се одма врати у Београд, и Јефту на сигурно место уклони; он се вратио у Београд и нашао Јефту, који је носио два напуњена пиштоља с намером да убије кнеза. Станковић. То није истина; мој брат можда то од своје воље радио; ја му никад такви налог дао нисам.

Питање: Ваш брат даље каже, да се кајао и да је Јефту одговарао од злочина, чега ради сте га ви после корели. Станковић. Ја опет кажем, да мој брат лаже; у осталом он је већ трипут због политичких злочина осуђиван, па му није веровати.

Два одговора Станковићева о познаништву са Стев. Андрејевићем немају велике важности. Питање: Јесте ли познавали пруског конзула у Београду, бар. Лудвига Сабарта? Ст. Нисам. Питање: Ви рекосте, да је неки непознати предао броширу „Последњи Обреновић“ вањем брату, па сте је онда ви добили. Знате ли, ко је био тај непознати? Ст. Неки непознати господин донео је завештај мени, и почем ја с мојом женом нисам био код куће, предао га је мојој слушкињи. Питање: Које сте показивали броширу? Ст. Никоме. Питање: Чега ради су вам дакле послали толике примерке. Ст. То ја не знам, нити сам се с киме о брошири разговарао; тек су ми доцније приповедали некоји Срби, с којима сам се у Штајнбруку састао, да ми је брат због распростирања те брошире затворен.

Питања, која су затим стављена, опет су од мање важности.

Питање: Кад сте и где сте први глас добили, да је кнез Михаил убијен? Ст. У кафани „код беле лађе“ где нам је сензал Којић дотични телеграм из новина читао.

Питање: Под каквим условима вам је позајмио кнез Карађорђевић више пута споменути 500 дуката, и зар није тражио јемца? Ст. Ја сам издао само обвезницу врху 500 дуката, јемца није тражио, јер сам пређашњи зајам од 2,000 дуката пошитоно вратио.

Питање: За што су вам требали они 500 дуката? Ст. За моју радњу.

Питање: Одкуда сте добили новце, да пређашњи 2000 дуката вратите, и имате ли при звањцу врху те суме? Ст. Онда ми је врло добро ишла трговина са стоком, па сам врло лако могао скупили 2000 дуката; признаницу

љико стотина година као закопано лежаше, чува и изучава.

Вуком побуђени појавише се многи ваљани умови код нас, коих главно старање бијаше продужити Вуком започети рад, и довести српски народ до оног степена изражавања, на ком су данас други цивилизовани народи Европе. Стараше се сви они да достигну ту циљ и да подигну народ свој, а и дан данас се старају но силе којесу слабе у сравнењу са народним потребама и са силом непријатеља српства. Таквав положај наш изведен из таког сравнења, привади нас к овом чистом резултату: треба усилити радност на пољу изражавања народног, да се одоле непријатељској сили и да се постигне завјетна циљ. Потребу ту нашу најбоље је поњао омадина. За одржање сазнаје међу свима својим члановима разасутим, ради опште користи народа свог, по свима крајевима Европе, омадина, у течају неколико година основа много литературних друштва у разним туђинским земљама, где се налази, и јуначку си вјеру зададе, да ће сложено радити на књижевном пољу и својим младим силама помагати великом дјелу српства. Така племенита циљ омадине наше одјекну у срцама Срба овде учених се, и они, тронути тим изненадним осећајем срца свога, постараше се одма привести га у дјело, саставише се, договорили се и ево данас се јављају из далеке земље браћи својој са љепом новотињу, да и они основаше литературно друштво „Одјек“, под којим ће племеном одсаде бити извјестан свија тај део омадине, кои се у Кијеву васпитава.

„Одјек“ имаде свој почетак овако: на св. Саву у 9 сахати у јутру одслуживше св. ли-

писам добио, него ми је обвезница враћена, коју сам подерао.

Питање: Ви рекосте, да сте о Божићу последњи пут код кнеза Карађорђевића били; напротив Павле Трифковић каже, да сте и о ускрсу тамо били. Ст. Ја сам казао, да сам о великим свецима увек походно кнеза Карађорђевића.

Кад је при свршетку државни тужилац поновно оптужбу против Станковића, а овај сваку кривину одрекао закључи се записник, и судије му ставе само још ова питања:

Предо: Ви рекосте, да кнезу Карађорђевићу сваког великог свеца и кадгод из Београда дођете, своја подиорења чинисте; прве случаје разумем али разјасните ми друге.

Станк: Кнеза занима радња, па сам га о том извештавао, кадгод сам дуже месеци одсутан био.

Предо: Па где сте се обично бавили за време ти неколико месеци.

Станк: Бивао сам по вацарима у Угарској и Србији.

Предо: Јесте ли кадгод добивали налоге од кнеза Карађорђевића, да у његовим пословима што радите?

Станк: Писам, кнез као да се бјао од мене, вије ми веровао.

Вот. Јаничек: Ви рекосте, да сте били пријатељ Обреновића породице, дали сте кад год од кнеза Михаила добили какав поклон или зајам.

Станк: Поклона писам никад добио, него сам 1853 год. добио, од њега зајам од 1500 дук., које сам му 1858 г. заједно с каматом у своји од 2000 дук. вратио.

Јаничек: Кнегиња Персида узјамла вам је 2000 дук.: како се то слаже са оном сумњом и непријатељством кнеза Карађорђевића према вама, које толико нагласујете?

Станк: Кнез ми није тај зајам ни учинио, него кнегиња, која се сејала, да сам 1858 од светине у Београду одбрао.

Јаничек: Према Обреновићима били сте у пријатељском, према Карађорђевићима у непријатељском одношају, па опет се код вас нашла слика вашег непријатеља, а пасквила то јест брошура „Последњи Обреновић“ против вашег пријатеља? Ст. Ја имам у својој соби слике готово свих владалаца српских, дакле то не може тако у очи пасти.

Затим се прочита више изказа сведока, после чега се изпит за закључен прогласи. При крају расправе буду оптужени Карађорђевић и Трифковић у двору доведени, и осташе ту, док се расправа није свршила, које се догодило у 2 часа. Сутра ће јавни тужилац Строчаји говорити оптужбу.

ДОПИСИ.

— **Београд.** На три јерарха. Данас је била главна скупштина „ученог друштва“. Седница је била јавна. Чланова друштвених било је доста, грађана врло мало. Сви чланови почасни, редовни и дописујући имали су право гласа, а и нечланови могли су говорити. Овогодишњи председник друштва отворио је скупштину са неколико лепих речи напоменувши, како је ове године он постављен за председника овог друштва, и ако признаје, да има и заслужних људи од њега, али рече, —

турђију у академској цркви пет свештеника и два ђакана (од ових четири Србина, који се се овде уче, и три свештеника руска), при којој су појали студенти Срби, све по српском обичају. Присутствоваше на св. литурђији скоро сви студенти академије, већина професора наших и множина друге господе и госпођа, кои чуше прије, да ће се по српском обичају служити. Да је свакоме срце заиграло, кад чуше „благословено царство“ од српског свештеника, српским тоном изречено, а особито онима, кои давна не имадоше прилике слушати Божију службу по српском обичају, то ће најбоље судити они, кои, искрено љубећи отаџбину своју, дуго се моралоше бавити у туђинству, удаљени од миле најке Србије. После литурђије одправисмо се сви у предначену салу, где је била приговорана водича ради освећења; осветише торжественно свештеници водичу, и после сабраном друштву студент академије — Србин — члан „Одјека“ изговори кратку но језгровиту беседу, указавши на велике заслуге св. Саве, на цјелу нашу омадину, која се по примјеру свог патрона стара о напредку свог народа и на значај и важност данашње светковине и данашње установе за Србе, кои се овде сада васпитавају и кои ће се васпитати у будуће. Указао је говорник на нека лица, која за српство не мали значај имају, и на то се друштво одазвало са громком „Ура“ и „многаја лета“. Бјесно је у свакоме срце било, а од милине сваки сузе ронијаше, тако је било стање наше душевно у том тренутку: још се више радост наша увечала, кад виђосмо, да су и Руси, које ми на светковину позвасмо, истим осећајима пронијели, и заједно с нама радост нашу дјеле;

радња друштвена зависи од самих њених чланова, а не од личности председникове.

Затим се прочитао преглед радње и стања друштвеног за прошлу годину. И најзад дођоше на ред два важна предлога. Први: хоће ли се награђивати критике које се у „Гласник“ приме или не? и други: шта ће се учинити са бив. редовним члановима „Друштва Српке словесности“?

И о једном и другом предлогу водила се интересантна дебата. Неки од чланова одмах усталоше против награђивања критике. Г. А. Васиљевић говорио је врло разложно да ваљану критику треба награђивати. Јер вели, кад се могу некаки прешци из старих рукописа награђивати, то тим више ваљана критика заслужује награду, (али само не онака као што је била критика на Ђурђа Смедеревца.

Заиста с овим наградама и на друге списе што су у „Гласник“ примане досад је ишло све као нека ујдурма. Њих неколицина управо располагали су с оно 500 дук. помоћи што доносило од правитељства има. Један напише „развитак гимназије београдске“ даје на оцену, то се прима у гласник и награђује. Други опет напише „о облицима народним“ па му се одма прими и награђује, и после опет одштампана јер је т.ко јевитиније, те се отуд спекулације воде. Ако баш учитељи неморају „Гласник“ куповати, а оно за се из Гласника штампане „обичаје народне“ морају куповати и то на онај начин као што су се „персијска писма“ и друга списанија куповала. И при свем том што бивши, а можда и садашњи дописник „Хонов“ рече: да је Гласник ученог друштва обилатије садржине од старог, опет сам Гласник сведочи да је у томе сравнењу учињена грешка. Какве је ствари Гласник за ово последње време доносио то сви знамо, јер се ту негледаше шта ће се написати и оће ли бити вајде од тога, него како ће се до што веће награде доћи, а зато су се већ умели постарати.

Па други предлог устао је опет г. Васиљевић те је у име своје и својих пријатеља говорио: да је поступак пређашње владе са друш. Срп. Словесности незаконит с тога је противан био овоме предлогу: да се из тих почасних чланова бирају сада неки за редовне.

Неки чланови слажу се с Васиљевићем и признају незаконитост овога поступања пређ. министра, али нису опет за овај предлог. Између осталих који на ово пристаде приступило је и наш „Војни“ коме се ваљда додијало да се на „беседама“ гнура у море те да бисер вади, јер је већ видео да то није „препоручително“. Па ни „први јек“ није одјекују слободно. Ваљда из „полицејских обавренија“.

Било их је који непризнаваше незаконитост поступања са бив. друш. срп. словесности, и шта више свечано се ограђиваху против таквих израза. И ту свечану ограду положио је човек „од закона“, а остали који се вазда иза „закона као највише воље“ заклањају — ћутећи одобрише то.

Да ли је поступак онај био законит или не то зна цео наш свет, који памти још пуно таквих поступака на фирму закона.

М. Из **Арада.** 3 фебр. Што ни једног заступника нису овдашњи Срби послали на братски договор у Бечкерек, то се има замерити је-

нећу говорити о госпођама, које ту присутствоваху, каквим су рјечима оне хвалиле нашу светковину, и одобравале благородна чувства к народу своје друштва „Одјека“. После кратког разговора гости се разиђоше и ми сами остасмо, да формалним путем отворимо круг сједница. На првој дакле сједници бије је прочитан најпре устав Одјека, и после кратке дебате усвојен у цјелости. За тим се приступило к избору председника, тајника и благатај дан продајити сједница, и председник, усвојивши одма дану му власт, вазначи другу сједницу у следећу недељу. У вече се састадо смо, да „по чину“ довршимо светковину великог патрона нашег св. Саве.

Ево вам извештаја о вашој новој брату љубљене сестре „Зоро“ „Преодници“ и др. Главном дужношћу поставио је себи „Одјек“ ту, да у тјесној свези с вама буде, и да узјамном радиношћу заједно ступамо напред к достижењу високог одређења нашег. Руковођен том мишљу „Одјек“ најучтивије моли сва омадинска друштва, да му буду рукоомахој у својој радиности, не одказујући са своје стране и он помоћи, у колико може, другим друштвима, но незнајући, како да управи писма, рјешно је путем новина извјестити, о свом сушта стварању, и лепо молити сва друштва, да би имали доброту јавити му се, *) како би он могао и даље, кад узна адресе друштва, извештавати о својој радиности.

У Кијеву.

М.

*) ево адресе: per Wien, Lemberg. Студенту К. Д. Академије, Милутину Стокићу, Србу. Кіев — Russland.

дино председништву црквине общине. Нуз то један овдашњи парох непрестано проповеда, да је једини и најспасоноснији пут за Србе, да се „деснице“ држе, и да се као живе ватре чувају левице; но поред свега тога народ је заузет за слободоумну странку. Кандидат левице је Луј Шимоњи, а оног од деснице није вредно ни спомињати, то је тај који је при избору 1865. године просео до 30.000 ф. па је отог пропао ма да је гореречени свештеник носно пијацом српски барјак, да агитује за владу.

На сретеније билаје заказана скупштина ради договора за посланика, но будући је тај дан био Петар Чарнојевић у цркви, то је председник за добро нашао не држати скупштину. О светом Сави говорили су два члана омладине у српској школи у спомен светом Сави, и Сави Текелији, а нису се јавили председнику общине јер то ни до сад обичај није био. Зато је председник обрекао омладину „затвор“ ако буде још такве „демонстрације“ правила.

Са **града Уне** (у Банији) на Сретеније. Видим из „Заставе“ да су вама пуне руке политике — а нама су пуне очи суза! Ви се довијате, да се одхрвте мађарској пресили; а ми пишћимо у староме шкрипцу штаке... и балчака. — Па и још којекато сукнемо, иза чаме и несвјестиче, те усјетимо се св. Саве — и друге вјере старе; — али богме то је само грчевити трај. То се баш сада види на народу српском овамо, да је њему куцнуо задњи час... Сила би вам имао причати о новој форми и тужном нам животу обћинском. Ма то се не да испричати ни описати тако лако. — Бога ми су нас они боље познавали што нас назваше „увенулим дрвјем“... него ли ми сами! И они знадоше све боље камо смо ми наперени кад нам зупнуше: „Нема Србања!“ него што ми сами себе познавасмо. —

Па и оно мало одзива што га давасмо у „Застави“ то је „наша слабост“... са својима ађентима тако спугала, да се баш неможе, те неможе ни подахнути! — Све смо прибиљежили; пак тек губимо у себи... А што нас боље очекује? Допустите ми, да погледамо на устројење наши конзисторија, и овако да речем: Од када су закључци нашег црквеног сабора своју санкцију задобили; од онда не прође ни један број „Заставе“ да са ког краја народа нашег о закључцима разог садржаја по који чланак недонеси. Али ја још невиђо ни једног о устројству наши конзисторија. Што и о том дијелу закључака непишу, дало би се судити, да је ту све у најбољем реду. Људи од светског стања неналазе ни два редка за вредно написати, као да их се конзисторије ни најмање нећичу, а народно свештенство или неће, или се боји прогонства од извјестне калуђерске стране. Први са ћутањем својим нећиче никакве користи, да наче шкоду народу и цркви наносе; јер се тиче устројства једног тјела које преважни положај — ако не према цјелој народу, а оно према части народа и цркве, има; други зар незнаду да народ бира себи свога свештеника.

Не били јавној дискусији повода дао, о том новом устројству повести ријеч, показавши најпре ништавост устројства, и потом основу преустројења.

Рећиће неки, дакле пре него што су покуси о изведењу, и пре него што се је искуством виђети могло, дали у самој ствари нове конзисторије баш неваљају, ето ти већ незадовољеника! Незадовољени дакаком, јер неодошарају ни демократском духу наше православне цркве, ни духу времена, јер су ни узми ни подај оне старе конзисторије. Пре него што докажемо, додајемо још да се такво лошем устројству нико надао није. Ако ко, није ни комесарски пратник заборавио, који непознаје слободу говора, и зато царски официри ћуте, а протче напротив пазе на миг своји благодјеја па подмећу наново врат цијелог свештенства под карику калуђерског деспотизма и сталне „дворјанске“ конзисторије; шака људи од опозиције није богме чудо створити могла. Не очајавајмо! Време људе мјења, а људи законе. Први сабор, којег нам на прољеће из милости допустише, и на том ће устројству без двојбе промјене чинити морати.

Долазимо да покажемо, да нове конзисторије пуне су старе. Дијецезан по §. 3. аустр. конз. предлаже једног архимандр. проту, или игумана за подпредседника, а патријарх потврђује. Да ће дијецезан свог чојека изабрати нема сумње. Даље исти §. овако уређује: I. одсејек т. ј. епископ подпредседник и она два члана предлажу тројицу из клира за дух. референта, епископ једног од предложених потврђује, а ко она два члана бира и потврђује не одређује! А кад не одређује оно се разумије, да епископ! Епископ бира и потврђује не само сталне, већ и почасне чланове, јер ни о њиовом избору одређеног изјаснења невидимо; а зар то све скупа није оно, што је и досад било?...!

Да старе конзисторије ни од какве користи ни народу, ни цркви ни свештенству било нису није мислимо доказивати потребно. Рећи ћемо

оне постоје само једно столеће, не имадоше ни воље ни срца за своје сироте и удовице фонда установити!!!

Да будемо досљедни показаћемо овде наше мњење о основи устројства конзисторије, остављајући сабору да своју отсудну ријеч изрече. Дијецезан је глава епархије и као таквом остављамо мјесто председника. Него ту ми немислимо калуђере, који по канонима ни мјеста ни гласа у конзисторијуму православне цркве немају као што Руси лијепо држе!

Чланове сталне, како свештене тако и светске бирају на слободном начину избора — попут означеног изборног реда цркв. обћински скуштинара и одборника — изборници или заступници протопопијата до времена смрти, својевољне оставке, а почасне чланове бира непосредно скупштина протопопија на одређено време (н. пр. 6 година) по количини броја свештенства и народа. Број стални чланова да је толики, колики је данас без фишкала бранитеља брака и школског инспектора и т. д. и могу их на одсеје подјелити: али почасни чланова број од 24 поља светски а поља духовни никако да не прелазни, јер их је судимо толико довољно, ради уштеђења трошкова на дневнице и попутнице, да сз са тим извјестним, на тај начин изабраним почасним члановима злоупотребељу неслужбеног давања црљени појасева и уз то привилегисану чланству на пут стане. Ако се у новој конзисторији самовласно давање црљени појасева неограничи, можемо их отсад још више имати, и биће их, који ће се, нештајући сами себе, да ли то мјесто по задатку своје ваљано и вољно заступити способности имају, отимати, за љубав попутница, које ће кукавини народ подмиривати морати. Почасни чланови по изтечењу времена, могу опет изабрани бити. Они ће дужни бити по улутству скупштине протопопијата интересе обћини и поједини обћина, и свештенства заступати, и на излазку повјереног дјелања о раду свом рачуна дати.

На свршетку понављамо, да је ово основа преустројења конзисторије, и на оваком основу уређена конзисторија била би јемство за слободу мисли и говора; за праведно суђење брачни спорова; за праведну кандидатуру пароха и пароха. помоћника овака конзисторија била би заштита противу прогонства, јавна контрола над себичности, лукавством, интригујама и денунцијацијама итд.

Многима ће се мисли моје изложене неопредељене виђети, јер често скупштине протопопијата спомињем, а неказах какве оне да су. О њима ћу ја неће посебно написати, јер су и оне необходимо нуждне, које би празнину између обћина и конзисторије попуњавале, на којима би се обћини интереси и напредак протопопијата — а да и такви има, неће ваљда нико одрицати — претресали и самостално одлучавали.

Овде треба и дијецална скупштина, и то је баш онај дијецезан, кога ми мислимо, а није калуђер — друшкогорац, који само свагда трговину своју тера са њима и својим „православљем“!!

Мисли наше сумњам, да ће се кукавиним Напретковцима допасти; па ће без сумње сву силу „анатема“ подмиклије против нас подићи; али нека немисле, да им народ и народно свештенство на поље сабора са умним општрим мачем на сриједу изаћи неће, и дотле бојак бити док „русе главе“ непопадају и тадај ће народ зајевати: „тук силних изнеможе, немоществујушчи преподјасашасја силоју.“ — Све је тако у надеји нашој; али је другачије у калуђерској школи плашчанској; јер она на божић обећава сву срећу онима који су „највернији“ — и — „најприснији“!!... и нама је божић донесао поздрав: „покарјајте сја — јазичници...“ Један свештеник.

Програм

за кандидате и посланике на идучем уг. сабору год. 1869.

I. У обзиру народности: да солидарно т. ј. заједнички са Романима, Словенима и Русима заступају начело равноправности свију народа у Угарској са свима из тога начела изтичућим последицама у смислу предлога, који су заступници српске и романске народности прошастом угарском сабору поднели и бранили га; у погледу српског питања да се својски за то заузму, да закључења српског конгреса од 1861. од стране владе или од стране сабора на дневни ред стављена буду и у колико би према државноправним одношајима промене требале, да се за то заузму, да се нов српски конгрес ради споразумљења српског народа са угарским сабором у том питању сазове; у сваком пак случају да оно заступају, што би народ српски у конгресу или збору своме на основу својих права за право и целисходно нашао.

II. У интересу српско-хрватског народа у тројној краљевини заступати државноправну самосталност и земљишну целокупност тројне краљевине по начелима и основима од народне

српско-хрватске странке у тројној краљевини усвојенима.

III. Подпомагати Романа у својим захтевима да Ердељ своју земаљску аутономију задобије на основу равноправности свију народа у њему.

IV. У интересу подпуне самосталности и уставности у земљама угарске круне као и у интересу народне равноправности побијати XII. законски чланак од г. 1867. о поравнању са Аустријом као поред непријатељског духа спрема Славена и с те стране, подпомагати опозициону странку на угарском сабору; при преустројству како законодавни тела, тако и муниципална и општина заступати демократични, т. ј. народно-заступнички основ преустројства и аутономни положај муниципална према средишњој одговорној влади; тражити сва јемства за остварање личне друштвене и политичне слободе, на основу начела у уставним демократично уређеним државама усвојенима и у опшће у свима питањима јавног живота владати се по начелима слободоумља и демократије.

V. У интересу сродне браће преколитавски Славена сваком приликом заступати и подпомагати начела, која њиховој државној самосталности и народној равноправности без повреде уставности у опште и самосталности и целокупности земаља угарске круне особено воде.

VI. У интересу слободе и самосталности хришћанских народа, и уједињења народа српског на истоку пречити сваку политику, која иде на одржање Турске или на освојење ти народа и заступати у том погледу начело немешања страних сила; и заузимати се за слободу тих хришћанских народа у Турској.

VII. Од српске народне странке избрани заступници да са подобним слободоумним — опозиционим заступницима Славена и Романа на угарском сабору особено политично-народну странку у сабору, и особени так звану политични клуб изван сабора сачињавају.

Средишњи бирачки одбору Новом Саду.

З а п и с н и к

сачињен у Срб. Бечеју 4. фебр. 1869. у одборној седници изборног среза срб. бечејског.

П р и с у т њ и:

Из општине туринске: Милан Јојкић, Ђорђе Јовановић, Стеван Стефановић, Вељко Поповић, Јован Медурић.

Из општине сентомашке: Јован плем. Николић.

Из општине фелдварске: Тома Иванчић, Тодор Гудушки, Ваца Нинков, Архидија Деанов.

Из општине срб. бечејске: Др. Арон Војновић, Јустин Шимић, Јован Сомборски, Ђорђе Петковић, Стеван Бајшански, Исидор Стојановић, Аврам Стакић, Александар Прерадовић, Стеван Јојкић, Ваца Стојишић, Лука Стакић, Исидор Дебаљачки, Стеван Поповић, Стеван Стефановић, Ђорђе Глибонски, Стеван Јојкић.

Одбор петровоселске општине јавља да на овом састанку с тога не може учествовати што је онде данас избор лекара; иначе се са општином срб. Бечејском слаже.

Председник г. Арон Војновић почем је присутне чланове поздравно и захвалио им што су се позиву оностраног одбора одазвали и у лепом броју скупили изјави да се попис бирача за избор посланика при предстојећем угарском сабору 22. фебр. ове године по рим. к. одлучиће, чиме и рад овог одбора уједно са свима општинским одборима почетак свој узима. Овом састанку пак нарочита је цел:

1. Произнаћи начин како ће сви српски бирачи овог среза пред пописни одбор предстати и уписати се дати.

2. Како ће се попис контролисати.

3. Да се особа која ће се за посланика на угарски сабор из овог среза бирати, означити, и с тим средоточни одбор у Новом Саду известити, као и десигнујући кандидат за примање послаништва умили.

Кад је предмет саветовања овако означено позове чланове одбора да сваки своје мњење у кратко изјави, и кад су сви говорници мњење изказали донесе се следећи закључак.

1. Да одбор у свакој општини бираче пре него што пописна комисија жуланјска, у општини рад свој одлучиће, попише, и онда по околностима и према броју бирача одбор увећа тако, да на сваког одборног члана, изванредно могуће мањи број бирача падне, и овај о том побрине се, како ће сваки бирач уписа ради на време пред пописну комисију доћи.

2. Да у свакој општини изванредно број одборних чланова при попису буде, и на то пази, да се квалификован бирач не одбије а некавалификован увуче.

3.) Да се г. Јован Матић адв. у Н. Саду у кога овај одбор поверење своје полаже умили, да он у општини темеринској попис контролише.

4.) Сви бирачи овог среза подпуно задовољни са радом свога заступника на прошлом угарском сабору г. др. Св. Милетића, који је

њему пре три године дато поверење не само оправдао, него то у већој мери код оностраног бирача још задобио, једногласно су се сложили у тим: да се многодоследни г. др. Св. Милетић и на идући угарски сабор за оностраног посланика избере, — предходно пак препоминути г. за примање послаништва умили.

5. Да се после свршеног пописа, састанак срезног одбора опет закаже.

6. Да се овај записник сваком одбору ово срезног општина, тако и средоточном одбору у Новом Саду и кандидату господ. др. Милетићу достави и на последку путем „Заставе“ јавности преда.

Г. председник кад је присутним члановима на ревностном и искреном саучешћу при овоме састанку захвалио и од сваког реч узео, да ће сваки код своје општине у духу сад донешеног закључка живо радити, прогласи скупштину за свршену. Дано као горе.

Арон Војновић Јустин Шимић
предс. одбора. перовођа.

У г а р с к а.

У „Кореспонденцији“ прашкој читамо овај допис из Пеште: Ко сеје ветар, тај жење буру; на то су требале да размислију партије на угарском сабору, кад су једнодушно као један човек декретовале народно уништење милијона угарских грађана и уобрижљивали себи, да су за увек решили питање онародности. Ако сад у велика звона грукнују против Велико-Бечкеречки и Темишварски закључци, и у њима налазе оглашење рата против мађарске расе, то неће бити доказ да је врх програма осталих народности управљен против мађарске расе, него сведочи да савест мађарска није чиста, да су они све видели што ће изазвати борбу расе. Ми добро познајемо намере народности и знамо да су од њих врло далеко тежије, од којих се Мађари тако плаше. Но зашто су Мађари терали тако далеко, да се сада морају плашати од спољних сукоба. Зар су Мађари доиста могли веровати, да ће се Срби и Романи мирно подврћи пресуди уништења, и да Словаци на покушају неће, да задобију своја права? Не, то Мађари нису веровали. Али су имали пред очима само велику већину угарског сабора и малу мањину заступника осталих народности и уображавали су да стоје као гради див према кепцу с којим је лако посао свршити. Али сад излази на видик, да та мањина мањина има са собом снагу фалангу, која никако неће да напусти своја права и ту почињу јунаци малодушни бивати и подигоше грдан јук. Али не сам баца варницу под свој кров, тај неће права једати се, ако му кров у пламен букне. Но дотле као што рекосмо, још није дошло; народности руководи умерености и оне желе мирним путем решити своја праведна захтевања — тек се Мађари побрину, да вратање народности не изиђе из тог колеска. Још није доцкан, и идући сабор може поправити штоје прошли покваро; али свакако мора се поправити пре него до кризе дође, на које Угарска може само онда с читавом кожом изићи, ако сва своја племена задане духом братинства и помирљивости.

Нови Сад 8. фебр. Чланку о „посланичким изборима“ имамо накнадно још ово додати: Добро би било, кад би и од нашег свештештва когод на уг. сабор послан био, да кад толико свештеника, други народности на уг. сабору има, ми ма једним покажемо, да и ми имамо свештеника, који су кадри, за свој народ на браник стати, а и постојећој системи одпор дати. Ми би у том погледу у очилу г. Ђорђа Бранковића, проту у Сомбору, који би у Бачкој, а и можда и у самом Сомбору могао изабран бити, нарочито ако градоначелник г. Кољовић, који је такође од опозиције, не би кандидат био.

Напоследку имамо још једно приметити. Чујемо, да се нашло и уверени што нису у централни одбор избрани. Сви ће нам који су на конференцији били, посведочити, да се најпре није смерало, толики број избрати, но само не неколико у сваком месту, за које се држало, да су најкретнији, и да ће иницијативу узети, да се шири одбор у месту или срезу прави, но у течају бирања умножаваше чланове по срезови, а у варошима остаде при мањем броју, а тиме се ником другом није цена побијати хтела, него се оставило, да местни бирачи изберу оне, у којима поверења имају. Централни одбор сам пак није позвао, да било централни, било друге одборе попуњава.

— Од 6. фебруара, почели су већ пароброди Дунавом пловити. Овамо долазе и одлазе засад само по 2 пут на недељу.

— Достављена нам је изјава г. краљ. комесара о овоме, што је о њему било у 16. броју „Заставе“, коју би здраге воље саопштили речимине, да је кр. комесар исту својеручно подписао; како пак то није учињено, а у њој има изражаја, који би уверенима могли дати повода преској тужби, а ми у овом случају нисмо вољни, за кр. комесара одговарати, то у кратко навађамо, да г. кр. комесар изјављује, да оно, што је у „Застави“ под насловом: „кр. комесар и вадрат“ није истина, и да он задржава себи пут законитог удвљетворења“. Драго ће нам бити, ако добијемо прилику, свету на виду пред мађарском публиком и пресом на преском суду, не доказати само да је оно што писасмо истина, него и показати шта је све у Н. Саду за ово време рађено.

— У Београду се установило друштво за пољску привреду, које ће свима могућим дозвољеним начинима радити да у Србији унапреди пољску привреду. Друштво ће издавати, осим ученог једног списа још нарочите књижице за народ удешене, којима ће се он поучавати корисним знањима о пољској привреди. Друштво ће од 1. феб. ове године почети издавати лист за пољску привреду под именом „Тежак“, који ће излазити двапут на месец, украшен многим сликама.

— Из Новог Бечеја имамо вести о разтрубљеној баклади г. Стратимировићу у том месту, где се вели, да се сва баклада из 9. ваља састојала, од које је једну носио један Бечејац, а остале један дистриктски дијурниста из Врањева, са покушљени 7. Врањевчана, који су по том зашћени били. Остале вести можда за другу прилику.

— Као што чујемо, владин лист у Новом Саду између осталих лажи о рекламацијом одбору у Новом Саду и ту наводи, како су Срби у одбору рекли: „Што је србско примај, што није србско бриши“. Та бар од г. Чакре могао се тај лист известити, и уверити, да то није истина; али томе је листу задатак, владе органе бранити, и ми га остављамо у том занату, и нека се немисли, да се признаје, ако се што оћути, но да и сама публика србска неналази за вредно обазирати се на ту „сентину“ пресе наше.

— Гавра Пешић учитељ из В. Бечкерек послао нам је изјаву (коју нам недопушта простор листа да је у свој обирности саопштим) на један допис у Напредку, у ком се каже, да је он, по наговору Стратимировићу противне странке, питао на части Стратимировића зашто је прешао са левице на десницу? и да је због тог од узрјуана света бијен био и бедати морао. Гавра Пешић изјављује да он није ни од кога наговорен да интерелује Стратимировића, него је то учинио по праву које му као бирачу припада, и да је лаж да је он бијен био и бегао, него је после свога говора са још једним грађаном мирно отишао из друштва Стратимировићева у кафану, у којој је омладина и свесна интелигенција србска давала противбанкет у славу оних људи, који неведле да ми Срби оде никакве будућности немамо.

Срп. нар. позориште.

Ред представа.

У недељу 9. фебр. по други пут: „Сабурица и шубара.“ Изворна шаљива игра с песмама у 4 радње, црпљена из живота по којне прашке слепачке академије. Од Илије О. кругића Сремца.

У уторак 11. фебр. први пут: „Љушкита по што по то.“ Шаљива игра у једној радњи. По Диманиору за српско позорицу у радњи. Десио Ђорђе Рајковић. Пре тога по други пут: „Кобно ние.“ Шаљива игра у једној радњи. За српску позорицу прерадио К. Руварац.

У четвртак 13. фебр. први пут: „Шлетачки трговац.“ Позоришна игра у 4 радње, од В. Шекспира. Прево Јован Петровић. За српску позорицу удесио А. Хадич.

ОГЛАСИ.

Објава.

Башахидска православна црквена општина закључила је да заграду т. ј. Порту око своје цркве подигне. Оваје заграда бија у дужини 75 фати а у висини са три стоне заједно са каменом којје на површини зида доћи све од доброг материјала, и на исти вид имају доћи од кована гвозна — палице дугачке од четири и пол стоне.

Услед овог позивају се сви вештаци да изаду свој план заједно са предрачуном до 24 фебруара (8 марта) о г. аготовити и у Башахид гди ће се лиценција ветог дана држати доћи.

У Башахиду 2. фебруара 1869.

Геоорга Станковић
пресес црк. општине.

21—1—3

О Г Л А С.

У мојој шпедерајској мешовитој трговини потребуем једног од млађи помоћника.

Кои исто место жели имати нека се одма на мене обрати.

У Ст. Бечеју.

22—1—3

Павле Симоновић.

О г л а с.

У једној трговини галантериској са ирибершком и белом робом тражи се један ваљан помоћник, који је вешт у немачком, србском и мађарском језику. Оферти се шаљу на:

Ернеста Слезака,

11—3—3.

у Новом Саду.

ВРШАЧКА ТРГ. И ПРОМЕТНА БАНКА.

Програм.

Од 1. фебруара о. г. почела је вршачка трговачка и прометна банка своју радњу, и то ове послове банке:

а. Посоа око одбитковања.

Банка одбиткује менице, упутства на плаћање и друге трговачке обвезне исправе, које ваја да се исплате у Вршцу, Темишвару, Пешти, Бечу или у којем другом трговачком месту.

б. Посоа око вађевина.

Банка даје вађевине на новце и племените метале, на државне папире, на обвезне исправе, на деонице и обвезнице прометних подузетака, на све аустријске зајмове, који се могу на берзи у Пешти или у Бечу продавати, и који су потпуно исплаћени, изузимајући само деонице вршачке трговачке и прометне банке, и на робу.

Најмања вађевина износи 50 фр. з. вр.

в. Посоа око зајмова и отплате на непокретности изнеће се скоро посебнице на јавност.

г. Примање новаца на камату на уложне књижице по 5 проц. ал да новац одмах камату носи и примање новаца на рачун који тече.

д. Посоа око давања на оставу.

Банка прим на оставу златне и сребрне новце, ствари, свакојак папире, који носе интереса, исправе и јачи за њих.

е. Посоа око наручбина.

Банка се стара на туђ рачун за утеривање годишњица (рента), камата и раздељака, за улагање новаца на јамчвину, за продају и куповање новаца, племенитих метала, јавних мерних папира, деоница, ствари од вредности, на робу и на какве ствари упутарњег промета и извоза, и извршује налоге за попис на нова подузетања.

з. Посоа око рачуна што тече (жонто коренте).

Банка ће на молбу странака у својим књигама отворити рачун и извршаваће налоге оних, што имају с њоме рачуна.

Банка прима за овај посао готов новац, упутства за плаћање на веровне заводе, наплаћује менице, упутства, одреске и извучене срећке; она се стара за куповање и продавање ствари и туђих налога, за робу и за друге ствари од вредности; она извршује плаћања и наручбине, али све то у толико у колико сваки пошиљач посебнице има да прими.

ж. Посоа око обитковања.

Банка плаћа менице које су код ње обитоване по наредби или ако јој се пошаље свота што меници одговара; она се стара за обитовање меница у свима већим трговачким местима целе монархије али означаје фирме, код којих се менице обитују.

и. Посоа око меница са налеђницама (жиро).

Банка прима у рачун што тече новце, менице и ствари чии дође упутство те се може да располаже и то чии се отвори на ту цел особито страна.

ј. Продаја меница и упутства на стране земље.

Банка издаје на захтевање веровна писма, упутства и менице на сва већа трговичка места с којима у свези стоји, ако јој се положи свота, која томе одговара.

к. Посоа око одбитковања меница за веровнице.

Банка одтискује менице својих веровника на којима је један попис, и то таке које су од вересионог друштва на веровника пренете и на банку гласе све до величине одобреног кредита.

Коликоћа камата, провизије и пристојбе за ове овде наведене послове удесиће се са странкама устмено или писмено одлучаја до случаја.

Званични часови: од 9—12 и по часова пре подне.

Стан је у кући Дим. П. Поповића у резидентској улици бр. 1589.

У Вршцу 1. фебруара 1869.

Никола Миловановић с. р. Константин Обрадовић с. р.

Тајник.

20—1—10

Председник.